

Shrnutí hlavních poznatků

V Jihomoravském kraji žilo na konci roku 2018 celkem 1 187,7 tisíc obyvatel, z tohoto počtu bylo 605,2 tisíc žen. Počet obyvatel kraje se zvyšoval nepřetržitě od roku 2003, každoročně byl vyšší přírůstek u mužů. Podíl žen na počtu obyvatel od roku 2003 poklesl o 0,5 procentního bodu na 51,0 %.

Ve věkových kategoriích 0 až 14 let a 15 až 64 let muži převažují nad ženami. Počet mužů ve věku 0 až 14 let do roku 2017 vždy převyšoval počet mužů ve věku 65 a více let, index stáří u mužů tak dosáhl hranice 100 až v roce 2018. Počet žen ve věku 65 a více let převyšoval počet žen ve věku do 14 let v celém sledovaném období (od roku 2001) a index stáří se zvýšil až na hodnotu 148,2.

Mezi živě narozenými dlouhodobě převažují chlapci. Průměrný věk matky narozeného dítěte překročil hranici 31 let a od roku 2001 se zvýšil o 4 roky. Úhrnná plodnost žen se zvýšila z 1,107 dětí připadající na 1 ženu v reprodukčním období v roce 2001 na maximum 1,763 dětí v roce 2018, což byla i nejvyšší hodnota mezi kraji.

Hrubá míra úmrtnosti mužů dlouhodobě převyšuje míru úmrtnosti žen. Podíl žen na počtu zemřelých v minulých 18 letech pouze šestkrát převýšil podíl zemřelých mužů. Podle věku zemřelých byla u žen nejpočetněji zastoupena věková skupina 80 až 89 let (v průměru 41 %), u mužů věková skupina 70 až 79 let (27 %). Nejčastější příčinou úmrtí žen i mužů jsou nemoci oběhové soustavy a novotvary. Podíl zemřelých na novotvary byl v jednotlivých letech vyšší u mužů, podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy byl vyšší u žen.

Od roku 2012 se zvyšoval počet uzavřených sňatků, v roce 2018 jich bylo uzavřeno 6 156. Průměrný věk ženichů při prvním sňatku dosáhl 32,2 let a průměrný věk nevěst 29,7 let. Při srovnání s rokem 2001 u obou snoubenců došlo k nárůstu věku o 4,8 roku. O přibližně stejnou hodnotu se zvýšil i průměrný věk účastníků prvního rozvodu. Nejvyšší zastoupení v rozvodech mají manželství trvající více než 15 let, třipětinový podíl zaujímají manželství s nezletilými dětmi.

Při stěhování v rámci kraje (vnitřní stěhování) ve všech letech od roku 2001 tvořily nadpoloviční většinu ženy. U přistěhovalých z jiných krajů a z ciziny převažovali kromě 2 let muži, naproti tomu u vystěhovalých s výjimkou 4 let tvořily nadpoloviční většinu ženy. Na přistěhovalých i vystěhovalých v roce 2018 se nejvíce podílely osoby obou pohlaví ve věku do 29 let.

Podle výsledků SLDB 2011 byl mezi muži téměř shodný podíl svobodných a ženatých, mezi ženami bylo nejvíce vdaných. K české národnosti se hlásilo více žen (50 %) než mužů (45 %). K národnosti moravské se hlásili více muži (23 % vs. 21 % žen). Za věřící osobu se označilo 31 % žen a 26 % mužů, podíl věřících obou pohlaví byl nejvyšší ve věkové skupině 65 a více let. K otázkám národnosti a náboženství však velká část mužů a žen využila možnosti neodpovídat.

Vzdělanost obyvatelstva se zvyšovala. Podíl vysokoškoláků mezi muži i ženami v roce 2018 přesáhl hranici 22 % (2. nejvyšší podíl mezi kraji). Snaha dosáhnout co nejvyššího stupně vzdělání sejevila silnější u žen, neboť proti roku 2006 se podíl žen s maturitou a vyšším či vysokoškolským vzděláním zvýšil o 11,7 procentních bodů a u mužů o 8,2 bodu.

Počet žáků v mateřských a základních školách v roce 2018 dosáhl dosavadního maxima, od roku 2006 se v souhrnu zvýšil o 18 tisíc. Na středních školách naopak počet žáků poklesl o 21 tisíc. Mezi žáky od mateřských škol až po střední lze pozorovat nižší podíl dívek, se zvyšujícím se stupněm školy ale jejich podíl roste. Na středních školách zaměřených na odborné vzdělání převažovali chlapci, v gymnáziích převažovaly dívky. Na vyšších odborných školách poklesl počet studentů v roce 2018 v porovnání s rokem 2006 téměř o polovinu. Tři čtvrtiny studentů vyšších odborných škol tvořily ženy, jejich podíl se ale v čase snižoval. K poklesu počtu studentů došlo i na vysokých školách. V bakalářském a magisterském studiu byly v převaze ženy, muži převažovali v doktorských studijních programech.

Téměř 600 tisíc obyvatel kraje v roce 2018 bylo ekonomicky aktivních, z tohoto počtu bylo 267 tisíc žen. Míra ekonomické aktivity je dlouhodobě vyšší u mužů. V roce 2018 činila 68,5 %, u žen 52,1 %, přičemž hranice 52 % byla u žen překročena v posledních 4 letech.

Zaměstnané ženy v roce 2018 tvořily 44 % počtu všech zaměstnaných. Z hlediska postavení v zaměstnání mezi zaměstnanými obou pohlaví převažují zaměstnanci, mezi muži je jejich podíl nižší (81,8 % vs. 88,5 % u žen), vyšší je u nich podíl podnikatelů (18,1 % vs. 10,6 % u žen). V členění podle odvětví dominuje zastoupení žen ve zdravotní a sociální péči a ve vzdělávání, převaha mužů je zejména ve stavebnictví a v dopravě.

Odměny za práci jsou dlouhodobě vyšší u mužů. Medián měsíční mzdy v podnikatelské sféře v kraji v roce 2018 dosáhl u mužů 30 370 Kč a 24 007 Kč u žen. V nepodnikatelské sféře činil medián měsíčního platu mužů 35 544 Kč, u žen to bylo 31 610 Kč. Oproti roku 2011 mediány mzdy i platu vzrostly, vyšší tempo růstu mezd bylo vyšší u žen a tempo růstu platu naopak u mužů.

Podle údajů MPSV byla na konci roku 2018 v kraji 32,0 tisíc uchazečů o zaměstnání, z toho bylo 51,4 % žen. Podíl nezaměstnaných mužů činil 3,69 % a podíl nezaměstnaných žen 4,04 %, což byly 3. nejvyšší hodnoty mezi kraji. Převaha žen mezi uchazeči o zaměstnání byla zaznamenána ve všech letech s výjimkou konce let 2009 až 2014. Mezi ženami byl vyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných, vliv sezónnosti prací je výraznější u podílu nezaměstnaných mužů.

Ženy se dožívají vyššího věku, muž narozený v kraji v roce 2018 se pravděpodobně dožije věku 76,3 let a žena 82,7 let. Od roku 2001 vzrostla střední délka života v Jihomoravském kraji u mužů o 3,7 roku a u žen o 3,4 roku. Z pohledu zdravotního stavu obyvatel kraje na jednoho muže v kraji v letech 2010 až 2018 připadlo v průměru 8,3 návštěv zařízení ambulantní péče, u žen byl průměrný počet vyšší, a to 11,7 návštěv ročně. Tento stav lze posoudit dvojím způsobem – buď jsou muži zdravější a nepotřebují tak často lékaře, nebo ženy více dbají o své zdraví, nepodceňují příznaky nemoci a raději lékaře navštíví. Z této možnosti zřejmě pramení i vyšší procento dočasné pracovní neschopnosti žen.

V roce 2018 se v porovnání s rokem 2014 zvýšil počet pacientů obou pohlaví s hypertenzní nemocí, poklesl ale počet pacientů s cévní nemocí mozku, přibýlo mužských pacientů s ischemickou chorobou srdeční. U obou pohlaví došlo k nárůstu počtu léčených diabetiků, u mužů bylo však zvýšení výraznější.

Počet držitelů průkazu osob se zdravotním postižením se v posledních 3 letech zvyšoval. Mezi držiteli průkazu TP (tělesně postižený) a ZTP (zvláště tělesně postižený - nejpočetnější skupina) byl vyšší podíl žen, mezi držiteli průkazu ZTP-P (zvláště tělesně postižený s průvodcem) bylo více mužů.

Nejvíce uživatelů sociálních služeb registrovaly sociální poradny a pečovatelské služby, z pobytových služeb byly nejžádanější domovy seniorů a domovy se zvláštním režimem. V průměru tři čtvrtiny obyvatel domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem tvořily ženy, 70 % žen bylo i mezi uživateli pečovatelské služby. Tři pětiny uživatelů domovů pro osoby se zdravotním postižením tvořili muži.

Mezi osobami pobírajících některý z důchodů bylo 60 % žen. Ženy převládaly mezi příjemci starobních důchodů, měly většinu mezi ovdovělými i mezi pobírajícími invalidní důchod I. stupně. Jen mezi příjemci invalidních důchodů vyšších stupňů převládali muži. Mezi příjemci starobních důchodů postupně narůstal podíl příjemců předčasných starobních důchodů. Tento podíl byl však na konci roku 2018 vyšší u mužů (28,6 % vs. 24,8 % u žen). Jednotlivé typy důchodů mužů na konci roku 2018 byly v porovnání s důchody žen vyšší, výjimkou byly sirotčí důchody a samostatné vdovské důchody.

Podle výsledků SLDB 2011 největší část hospodařících domácností v kraji tvořily domácnosti tvořené úplnými rodinami, následovaly domácnosti jednotlivců a domácnosti tvořené neúplnými rodinami. V úplných rodinách převažovala sezdaná soužití nad nesezdanými. Nejvyšší podíl sezdaných soužití tvořily domácnosti se 2 členy



(a tím i bez závislých dětí), následoval podíl čtyřčlenných domácností (resp. podíl domácností s 2 závislými dětmi).

U čtyř pětín domácností neúplných rodin byla v čele domácnosti žena. V domácnostech jednotlivců 55 % tvořily domácnosti žen. V dělení podle věku osob počty domácností jednotlivců mužů převyšovaly počty domácností žen ve věkových skupinách od 25 do 54 let, od 55 let a výše výrazně dominovaly ženy. Z hlediska rodinného stavu u žen byla nejvíce zastoupena skupina vdov, u mužů se jednalo o svobodné.

Ve způsobu bydlení hospodařících domácností u úplných rodin převažovaly u sezdaných soužití byty v rodinných domech, u nesezdaných byty v bytových domech. Zatímco neúplné rodiny v čele s mužem bydlely spíše v rodinných domech, u neúplných rodin v čele s ženou převládaly byty v bytových domech. Domácnosti jednotlivců obou pohlaví bydlely převážně v bytech v bytových domech.

V rámci volnočasových aktivit internet využívalo v kraji více mužů. Vyšší podíl mužů byl u uživatelů internetu v mobilu a ve využívání internetového bankovníctví. Ženy oproti mužům mírně převládaly v nakupování na internetu a používání profilu na sociálních sítích. Zatímco muži na internetu hráli více hry, ženy ve vyšší míře vyhledávaly informace o zdraví.

Sportu se ve vyšší míře věnují muži. Z 118,1 tisíc členů tvořících členskou základnu sportovních oddílů v kraji bylo jen 26,2 % žen. Podíl žen se snižoval s přibývajícím věkem sportujících. Zatímco mezi žáky ve věku do 14 let ženy tvořily 37,0 %, mezi dorostenci to bylo 30,4 % a mezi dospělými již jen 22,4 %. Dívky se však více angažovaly v základních uměleckých školách, kde v posledních letech tvořily 70 % celkového počtu žáků.

Za spáchání trestných činů bylo v roce 2018 v kraji stíháno 8,1 tisíc osob, z toho bylo 17,8 % žen. Počet stíhaných mužů se proti roku 2016 snížil o 14,1 %, počet stíhaných žen poklesl jen nepatrně, čímž jejich podíl na celkovém počtu stíhaných osob vzrostl o 2 procentní body. Z objasněných skutků v roce 2018 je zřejmé, že pouze desetinu násilných trestných činů měly na svědomí ženy, na majetkové trestné činnosti se podílely již téměř pětinou a u hospodářské kriminality tvořily ženy již třetinu viníků.

Závislosti na drogách či patologické hráčství byly v kraji spíše mužským problémem, porucha příjmu potravy byla problémem žen. U léčených závislostí na opiátech substituční léčbou v roce 2018 muži tvořili 62,1 %. Hospitalizovaní mužští pacienti léčení s diagnózou gamblerství tvořili v letech 2011 až 2017 v průměru 91 % pacientů. Naproti hospitalizované ženské pacientky s diagnózou poruchy příjmu potravy tvořily v letech 2011 až 2017 v průměru 96 % pacientů.

Šestinu dopravních nehod zaviněných člověkem měly v poslední 9 letech na svědomí ženy. Z hlavních příčin nehod byl u nesprávného způsobu jízdy podíl žen na vinících v průměru 12,4 % a u nesprávného předjíždění 15,2 %, u nepřiměřené rychlosti to byla již pětina žen a u nedání přednosti v jízdě ženy tvořily čtvrtinu viníků.

Mezi kandidáty ve volbách do krajského zastupitelstva bylo v roce 2016 30,9 % žen, jejich podíl se od roku 2000 zvýšil o 8,5 procentních bodů. Zvýšil se i podíl žen mezi krajskými zastupiteli, a to z 13,8 % v roce 2000 na 20,0 % v roce 2016.

V komunální politice se ve srovnání s krajskou politikou ženy angažovaly více. Mezi kandidáty ve volbách do obecních zastupitelstev bylo v roce 2018 33,1 % žen, proti volbám v roce 2006 jejich podíl vzrostl o 3,3 bodů. Vzrostl i podíl žen mezi zvolenými zastupiteli, a to z 23,8 % v roce 2006 na 26,6 % v roce 2018. Z pohledu věkového složení kandidátů byl ve volbách v roce 2018 nejvyšší podíl žen mezi kandidáty ve věku 65 a více let (34,2 %), mezi zastupiteli byl nejvyšší podíl žen u zvolených ve věku 50 až 59 let (27,9 %). Z pohledu velikostních skupin obcí byl nejvyšší podíl žen mezi kandidáty v okresních městech a v Brně, tedy v obcích s více než 20 tisíci obyvateli. Nejvyšší podíly žen mezi zvolenými zastupiteli byly v obcích s 200 až 500 obyvateli.